

секції австрійської соціал-демократії в Галичині й на Буковині (1890–1918 pp.) / Олег Жерноклеєв. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ, 2006. – 536 с.; **12.** Кугутяк М. Історія української націонал-демократії (1918–1929) / Микола Кугутяк. – Київ – Івано-Франківськ: Плай, 2002. – Т. I. – 536 с.; **13.** Кугутяк М. Радикальна партія в Східній Галичині / Микола Кугутяк // Український історичний журнал. – 1990. – № 10. – С. 55–63; **14.** Павко А. До питання про формування партійно-політичної системи у Східній Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття / Анатолій Павко // Пам'ять століть. – 2000. – № 3. – С. 136–144; **15.** Павко А. Новітні дослідження з політичної історії України імперської доби: методологічні та історіографічні аспекти / Анатолій Павко // Україна соборна: Збірник наукових статей. – К., 2004. – Вип. 1. – С. 82–93; **16.** Політична провесінь Галичини. До 150-річчя заснування Головної Руської Ради 2 травня 1848 р. / Роман Крип'якевич (переклад, передмова). – Львів: НТШ, 1998. – 45 с.; **17.** Руска Рада. – Чернівці, 1905. – 4 (17) листопада. – С. 1; **18.** Старосольський В.Й. Теорія нації / Ірина Кресіна (передмова) / Володимир Старосольський. – Нью-Йорк; Київ: НТШ, 1998. – 157 с.; **19.** Химка Дж.-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860–1890) / Джон-Пол Химка. – К.: Основні цінності, 2002. – 328 с.; **20.** Hroch M. From National Movement to the Fully-formed Nation. The Nation-building Process in

Europe / Miroslav Hroch // New Left Review. – 1993. – N. 198, March-April. – P. 3–20; **21.** Wagner R. Die Revolutionsjahre 1848/49 im Königreich Galizien–Lodomerien (einschliesslich Bukowina). Dokumente aus österreichischer Zeit / Rudolf Wagner – München: Der Südostdeutsche Verlag, 1983. – 499 s.

Ivan Monolatič

Parties of Ethnic Majority as Subjects of Political Processes in Western Ukraine Lands (Middle of the 19th – Early 20th Centuries)

The author analyzed institutionalization and activity of parties of ethnic (Ukrainian) majority, which carried out representatives functions, in Galychyna and Bukovyna in the middle of the 19th – early 20th centuries. Not because of differences of positions in attitude toward nation-state, vision of ways of defence of cultural resources of ethnicity, all Ukrainian parties found out unanimity in vision for the state future of the Ukrainian people, violently disconnected by empires. Ukrainian political camp in Galychyna and Bukovyna connected the ideas of ethnic and national separateness of Ukrainians and necessity of creation in the prospect of independent and integral Ukrainian state, requirement of equality of rights of the Ukrainians among other people of Austro-Hungary.

Key words: ethnic majority, political parties, political conduct, Western Ukraine lands, political processes, Ukrainian political camp of Galychyna and Bukovyna.

УДК: 327 (477: 438)

© **Олександр Моцик**
(м. Київ)

ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИХ ВІДНОСИН у 2009 році

2009 рік став, безперечно, важливим етапним періодом у подальшому розвитку українсько-польських відносин. Традиційно високий рівень взаємної довіри і підтримки доповнився суттєвою долею прагматизму та орієнтації на реалізацію спільних національних інтересів. Впродовж року модернізовано ключові українсько-польські інституційні механізми, запроваджено низку нових дво – та багатосторонніх форматів співробітництва, вирішено ряд проблемних питань, щодо яких тривали багаторічні переговорні процеси. По висхідній розвивалося співробітництво в політичній сфері, в тому числі й на найвищому рівні. З урахуванням світової фінансово-економічної кризи сторони доклали необхідних зусиль з метою мінімізації негативних наслідків для двостороннього торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва. Продовжувався розвиток міжрегіональної та транс-кордонної співпраці, співробітництва в контексті підготовки до проведення Євро – 2012, співпраці в гуманітарній сфері, а також співробітництва в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України та реалізації проекту "Східне партнерство".

Згадана вище конструктивна співпраця сприяла подальшому реальному зближенню України і Польщі, суспільств обох країн, посилила позиції та імідж обох держав у Європі.

Ключові слова: українсько-польські відносини, стратегічне партнерство, поєднання, Євро-2012, ЄАНТК, Східне партнерство, європейська інтеграція, євроатлантична інтеграція, Форум партнерства, візовий режим, угода про асоціацію.

Політичні взаємини

Протягом 2009 р. українсько-польське стратегічне партнерство продовжувало розвиватися по висхідній, базуючись на прагматичних підходах і орієнтуючись на практичний результат в інтересах обох сторін. У цьому контексті фактично всі напрямки двосторонньої співпраці отримали додаткову додану вартість. В контексті політичного діалогу стало можливим не тільки зберегти інтенсивні контакти між керівництвом обох держав, які мали місце протягом останніх років, але й значно підвищити їх кількісне та змістовне наповнення. Важливим було також і те, що, згадані контакти відзначалися, крім практично змісту, взаємною довірою та відкритістю, що безсумнівно, позитивно впливало на розвиток всіх напрямків українсько-польського співробітництва і реалізацію передбачуваних двосторонніх проектів. Польське керівництво, загалом політичні еліти РП, продовжували демонструвати активну налаштованість на подальше поглиблення всього комплексу українсько-польських відносин, підтримки європейської та євроатлантичної

інтеграції України. Традиційно активними були контакти між президентами України і Польщі. Протягом року відбулося п'ять президентських візитів, в тому числі чотири Президента В.Ющенка до РП. 14 січня 2009 р. – робочий візит до м.Вісла з метою обговорення і пошуку шляхів виходу із українсько-російської газової кризи [1]; 28 січня 2009 р. – до м. Вроцлав, де питання згаданої газової кризи обговорювалося вже у тристоронньому форматі: Україна-Польща-Чехія (як головуєча в ЄС) [2, 3]; 1 липня 2009р. – робочий візит до м. Люблин з метою участі в урочистостях з нагоди 440-ї річниці Люблинської унії [4]; 7-8 вересня 2009 р. – державний візит до Республіки Польща з відвіданням столиці та Перемишля, який мав особливо важливе значення, оскільки під час цього візиту президенти підписали Дорожню карту українсько-польського співробітництва на 2009-2010 рр., а також спільно відкрили у Варшаві пам'ятник жертвам Голодомору 1932-1933 рр. та вшанували пам'ять борців за волю України у 1918-1920 рр. [5, 6]. 28 лютого 2009 р. відбувся робочий візит Президента РП Леха Качинського в Україну з метою участі у пам'ятних заходах з приводу 65-ї річниці трагедії с.Гута Пеняцька на Львівщині [7, 8, 9, 10]. Ще один раз – 18 червня 2009 р. президенти зустрілися у Сербії, під час саміту Центрально-Європейської Ініціативи (ЦЕІ) [11]. Керівники урядів обох країн свої зусилля спрямували на поглиблення економічного співробітництва між Україною і Польщею і, як співголови Міжурядового комітету з питань підготовки і проведення Євро-2012, на координацію підготовки до Чемпіонату Європи з футболу у 2012 р. Прем'єр-міністр України Ю.Тимошенко здійснила два робочі візити до РП: 4 червня 2009 р. для участі у відзначенні 20-ї річниці перших демократичних виборів у Польщі [12] і 1 вересня 2009 р. з метою участі у заходах у зв'язку з 70-ми роковинами початку Другої світової війни [13]. Голова Ради Міністрів Республіки Польща Д.Туск здійснив робочий візит в Україну 10 липня 2009 р., в ході якого, зокрема, було проведено Третє засідання міжурядового комітету з питань підготовки і проведення Євро-2012 [14]. Досить активним протягом року був діалог між керівниками міністерств закордонних справ. 25 листопада 2009 р. Глава зовнішньополітичного відомства України П.Порошенко здійснив робочий візит до Польщі, в ході якого, зокрема, було підписано кілька важливих документів [15]. Натомість Міністр закордонних справ РП Р.Сікорський здійснив чотири візити в Україну: 15-16 січня 2009 р. – офіційний двосторонній візит [16]; 17 червня 2009р. – спільний візит міністрів закордонних справ Польщі та Німеччини (Ф.-В. Штайнмаєр) [17]; 22 липня 2009 р. робочий візит до Львова з нагоди набуття чинності Угоди про малий прикордонний рух [18]; 16 грудня 2009 р. – робочий візит з метою участі у

Другому засіданні Ради МЗС України та МЗС РП на чолі з міністрами закордонних справ двох країн [19, 33]. Ще три зустрічі глав зовнішньополітичних відомств України і РП відбулися в рамках багатосторонніх заходів: 17 листопада 2009 р. в рамках робочого сніданку на рівні міністрів закордонних справ країн-членів ЄС у форматі "Друзі України + Україна"; 3 грудня 2009 р. в ході засідання Комісії Україна-НАТО на рівні глав зовнішньополітичних відомств; 8 грудня 2009 р. під час Першої зустрічі міністрів закордонних справ країн-учасниць "Східного партнерства". Окремо слід сказати про згадане вище Друге засідання Ради МЗС України та МЗС РП. Це унікальний двосторонній механізм співпраці, який на сьогодні Україна має лише з Польщею. Перше засідання Ради відбулося у Варшаві в грудні 2009 р., а друге через рік у Києві. У засіданнях Ради* бере участь майже весь керівний склад МЗС обох країн, підбиваються підсумки роботи за рік, що минає, і погоджуються основні напрямки співпраці та основні заходи на наступний рік. Під час Другого засідання Ради домовлено про започаткування нового інституційного механізму у двосторонніх відносинах – українсько-польського Форуму партнерства, який покликаний стати платформою для зближення суспільств двох держав і обговорення складних сторінок спільної історії. У 2009р. продовжувало активно розвиватися українсько-польське міжпарламентське співробітництво. Досить важливою подією у цій сфері стало проведення у Варшаві 12-13 березня Четвертого засідання Парламентської асамблеї України і Польщі, в ході якого парламентарі сконцентрували свою увагу на двох основних темах – східна політика ЄС та ініціатива "Східне партнерство" і співпраця двох країн у підготовці до проведення Євро-2012 [20]. Розвивалися подальші контакти на рівні постійних парламентських комісій обох країн. Мало місце поглиблення міжпарламентської співпраці у трьохсторонньому форматі: Україна-Польща-Литва. 26 червня 2009 р. у Люблині відбулося Друге засідання спільної тристоронньої Асамблеї, присвячене розглядові питань реалізації "Східного партнерства" і зміцнення Європейської енергетичної безпеки [21]. Інтенсивними темпами розвивалося співробітництво між президентськими структурами, відповідальними за питання національної безпеки і оборони, – Апаратом національної безпеки і оборони України та Бюро Національної безпеки (БНБ) Польщі. За пропозицією України у 2009 р. між керівниками органів, відповідальних за координацію національної безпеки, було започатковано новий формат співпраці – так звану "Київську ініціативу" – трьохсторонній форум за участю України, Польщі і Білорусі. Перша зустріч керівників згаданих структур відбулася 23 червня 2009 р. у Києві [22]. Мета нового формату співпраці – зміцнення "м'якого" безпекового виміру, насамперед у сферах енергетики, екології, регіонального і

* Мова йде про спільне засідання колегій двох МЗС.

транскордонного співробітництва, сприяння реалізації проектів у рамках “Східного партнерства” і активніше залучення Білорусі до європейських процесів. Загалом, по лінії Апарату РНБО України та БНБ РП протягом року відбувся цілий ряд важливих заходів, в тому числі офіційний візит Секретаря РНБО України Р. Богатирьової до РП (28-29 квітня 2009 р.) [23] і офіційний візит Голови Бюро національної безпеки РП А.Щигла до України (18 листопада 2009 р.) [24]. Системністю і конкретним змістовим наповненням відзначалася діяльність постійних інституційних механізмів двостороннього співробітництва, активно здійснювалася робота щодо вдосконалення їх структури, організаційних і функціональних спроможностей. Протягом року відбулися Третє засідання Міжурядового комітету з питань підготовки та проведення Євро-2012 (10 липня 2009 р., Київ) [14], Третє засідання Українсько-польської міжурядової комісії з питань економічного співробітництва (18-19 червня 2009 р., Київ) [42], XX засідання Консультативного комітету Президентів України і Республіки Польща (9-10 листопада 2009 р., Варшава) [26], XI засідання Постійної українсько-польської конференції з питань Європейської інтеграції (22 жовтня 2009 р., Варшава) [27], VIII засідання Міжурядової координаційної ради з питань міжрегіонального співробітництва (27-28 жовтня 2009 р., Варшава) [28]. Надзвичайно важливого значення обидві сторони протягом року приділяли співпраці в контексті європейської і євроатлантичної інтеграції України. Зокрема, важливими були контакти щодо лібералізації з боку ЄС візового режиму для громадян України, укладення між Україною і ЄС угоди про асоціацію, включаючи створення поглибленої зони вільної торгівлі [32, 33]. Серйозною подією у цьому контексті стало також набуття чинності і початок імплементації Угоди про малий прикордонний рух між Україною і Польщею [32].

Стосунки в галузі економіки

Світова економічна криза мала, безперечно, протягом 2009 року вплив на розвиток економік України і Польщі і на їх двостороннє економічне співробітництво. В той же час, якщо говорити про обсяг і рівень шкоди, заподіяних кризою кожній з економік, то тут була істотна різниця. Якщо в Україні наслідком кризи стало падіння ВВП за 9 місяців 2009 р. на 15,9% у порівнянні з аналогічним періодом попереднього року [29], то у Польщі ВВП продовжив зростати, але уповільнилися темпи його зростання і на кінець року він склав + 1,7% (у порівнянні 5% за 2008 р.) [30]. За даними Державного комітету статистики України, у порівнянні з 2008 р., обсяги взаємної торгівлі товарами у 2009 р. знизились на 51% і склали 3 383,4 млн. дол. США, при імпорті в Україну – 2 170,3 млн. дол. США та експорті до РП – 1 213,1 млн. дол. США. При зменшенні обсягів імпорту товарів з Польщі в Україну на 49,3 % у порівнянні з 2008 р., обсяги експорту товарів з України зменшилися на 48,1 % у порівнянні з 2008 р. Від’ємне для України сальдо торгівельного балансу у 2009 р.

склало 957,2 млн. дол. США [29]. ЇТаке різке зниження обсягу двосторонньої торгівлі сталося в основному через падіння попиту на продукцію металургійної галузі та хімічного комплексу, а також несприятливу кон’юнктуру цін, пов’язану як з коливанням курсів гривні та золотого, так і падінням цін на метал і продукцію хімічної промисловості загалом. Слід зазначити, що подібна ситуація у 2009 р. склалася у торгівлі нашої країни іншими європейськими країнами – падіння її обсягів із згаданими країнами складає 47 % у порівнянні з 2008 р. [29]. Різке зменшення обсягів українського експорту значною мірою було пов’язане з тим, що в його структурі є лише кілька товарних позицій і він на три чверті складається з сировинних ресурсів. Незважаючи на певний прогрес, який має місце протягом останніх кількох років, питання просування наукоємкої, високотехнологічної продукції як на польський ринок, так і взагалі на ринки країн-членів ЄС продовжує залишатися ахіллесовою п’ятою української економіки.

Як певний позитив можна відзначити той факт, що падіння обсягів двосторонньої торгівлі вдалося зупинити вже у липні 2009 р. і з того часу відслідковується поступове та стабільне відновлення позитивної динаміки. Крім того, Польща продовжує залишатися важливим економічним партнером України. За результатами 2009 р. РП є найбільшим партнером України серед країн Центрально-Східної Європи і займає 5-те місце серед усіх торгівельних партнерів нашої країни у світі. До першої п’ятірки торгівельних партнерів України Польща входить, принаймні вже 5 останніх років поспіль, у 2008 р. обсяги українсько-польської торгівлі склали майже 7 млрд. дол. США [29]. Незважаючи на світову фінансово-економічну кризу і, як наслідок, загальну світову тенденцію до вилучення країнами-інвесторами своїх інвестицій з-за кордону і повернення їх на батьківщину, українсько-польська інвестиційна співпраця витримала згадане серйозне випробування, продемонструвавши таким чином свою стабільність. Протягом 2009 р. польські інвестиції в Україну збільшилися на суму 170,2 млн. дол. США і склали загалом 864,9 млн. дол. США (2,2% від усіх іноземних інвестицій) [29]. З іншого боку, українські інвестори зберегли свої позиції в інвестиційному просторі Польщі. Зокрема, не зважаючи на кризу в металургійній та автомобільній галузях у Європі, у Польщі, після певних проблем, продовжують працювати металургійний комбінат “Гута Ченстохова”, Гданський суднобудівний завод (власник – корпорація “Індустріальний Союз Донбасу”), Варшавський автомобільний завод (власник – “Авто ЗАЗ”), дистриб’ютор металопродукції “Центросталь-Бидгощ” (власник – “Українська гірничо-металургійна компанія”). Згідно оцінок експертів, фактичні обсяги українських інвестицій у Польщі на кінець 2009 р. перевищують 1,3 млрд. дол. США. У 2009 р. продовжувалася активна українсько-польська співпраця в енергетичній сфері, в тому числі в контексті створення системи

Європейської енергетичної безпеки. Ключовим елементом її, як і протягом кількох попередніх років, були практичні кроки по реалізації проекту Євро-Азійського нафтотранспортного коридору (ЄАНТК), проекту, який має стати важливою складовою системи європейської енергетичної безпеки. У 2009 р. завершено ТЕО проекту, яке підтвердило його технічну можливість, економічну доцільність і конкурентну здатність. Підтверджено також наявність необхідних ресурсів каспійської нафти та попит на неї в Європі, які є достатніми для рентабельного функціонування коридору при розгалуженні його в м. Броди на три напрямки: до Польщі, до Словаччини-Чехії-Австрії, до Білорусі і балтійських країн. У липні 2009 р. Міжнародне транспортне підприємство (МТП) “Сарматія” визнане основним реципієнтом фінансових ресурсів ЄС у розмірі 110 млн. Євро у рамках структурної програми “Інфраструктура та навколишнє середовище”, призначеної для будівництва ділянки нафтопроводу Броди-Адамова Застава [32, 38]. В той же час, станом на 31 грудня 2009 р. на корпоративному рівні не вдалося повністю врегулювати підходи окремих учасників МТП “Сарматія” щодо майбутніх шляхів реалізації проекту, що вимагатиме подальшої роботи над проектом ЄАНТК як на рівні компаній-учасниць, так і на політичному рівні. Протягом року продовжувався подальший розвиток українсько-польського співробітництва в науково-технічній сфері. Не перший рік українські академічні та галузеві дослідницькі інституції, а також науково-дослідницькі центри вузів України конструктивно і з відповідними позитивними результатами співпрацюють з польськими науковцями. Головні форми співпраці – виконання двосторонніх проектів, спільна участь у міжнародних проектах та програмах, виконання українськими науковцями контрактних замовлень окремих польських компаній. Загалом, більше 100 науково-технічних установ України досить активно співпрацюють з відповідними польськими структурами практично в усіх галузях науки. Відповідно до Протоколу на 2009-2011 рр. про виконання Угоди про наукове співробітництво між НАН України і ПАН від 1997 р., затверджено до виконання 44 спільні проекти за участю 25 наукових установ України. З них – 57% в галузі фізико-математичних наук і математичних наук, 36% - хімічних і біологічних наук та 7% - суспільних і гуманітарних наук. Крім НАН України, з українського боку активно задіяні у науково-технічній співпраці з Польщею Львівський національний університет ім. Івана Франка, Національний університет “Київський політехнічний університет”, національний науково-дослідницький університет “Львівська політехніка”, Донецький державний гірничий університет, Дніпропетровська державна академія металургії, Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, Волинський національний університет ім. Лесі Українки, Хмельницький державний університет. В той же час потенціал двосторонньої науково-технічної

співпраці є набагато більший від сьогоденного рівня співпраці у згаданій сфері і тому слід очікувати протягом найближчих років суттєвої активізації відповідних контактів. У 2009 р. досить інтенсивними темпами продовжувався розвиток українсько-польського міжрегіонального співробітництва [32]. Співпраця між регіонами України і Польщі, місцевими громадами обох країн протягом останніх кількох років стала важливим елементом розвитку українсько-польських відносин і, як така, є важливою доданою вартістю у поглибленні економічного, гуманітарного, культурного, природоохоронного, наукового і освітнього співробітництва, у зближенні суспільств і народів обох країн. Станом на кінець 2009 р. договірно-правова база міжрегіонального співробітництва складала понад 400 документів. Це угоди між областями та воєводствами, районами та повітами, містами, районами та староствами, містами і гмінами тощо. Фактично, “павутиною” співпраці охоплена вся територія України і Польщі. Станом на кінець 2009 р., зокрема, усі 16 воєводств Польщі формалізували свої відносини з областями України та Автономною Республікою Крим. В той же час з українських регіонів партнерів у Польщі не мають лише Запорізька і Чернігівська області, однак по цих областях вже започаткована робота по встановленню партнерських зв'язків з воєводствами Польщі. У 2009 р. реформовано головний інституційний механізм двосторонньої міжрегіональної співпраці – Міжурядову Координаційну Раду з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС) та забезпечено координацію діяльності по трьох основних напрямках: розбудова інфраструктури спільного державного кордону; облаштування (просторове планування) прикордонних регіонів; розвиток співробітництва між регіонами двох держав. В ході VIII засідання МКРМС, яке відбулося 27-28 жовтня 2009 р. у Варшаві, було домовлено, що пункти пропуску, інфраструктура яких буде пристосована до проведення спільного прикордонно-митного контролю, будуватимуться по обидва боки кордону, тобто як на території Польщі, так і на території України. Домовлено також розробити два стратегічні документи в сфері міжрегіонального співробітництва – “Стратегію українсько-польського міжрегіонального співробітництва та прикордонного співробітництва” з використання кластерної моделі та досліджень, що здійснюються Статистичним управлінням у Жешові; “Дослідження просторового облаштування території вздовж українсько-польського кордону” та карти прикордонних районів України та Польщі в технології “GIS” згідно із стандартами програми “INSPIRE” [28]. В рамках реформування МКРМС започатковано новий багатообіцяючий форум для обговорення на експертному рівні проблемних питань взаємодії українських та польських регіонів – Комісію з питань транскордонного співробітництва. Очікується, що ця комісія стане ефективним інструментом розвитку партнерства між заінтересованими адміністративно-

територіальними одиницями обох держав. Домовлено, що під загальною координацією згаданої комісії спільно з польською та словацькою сторонами опрацюватиметься питання окремої операційної програми Європейської Комісії на фінансову перспективу 2014-2020 рр. для транскордонного регіону Карпат з метою його сталого розвитку.

Контакти в гуманітарній сфері

Досить активно розвивалося протягом 2009 р. співробітництво між Україною та Польщею у гуманітарній сфері – культурній, освітній, туристичній, спортивній галузях, в напрямку подальшого поглиблення процесу поєднання і примирення, забезпечення прав меншин – української в Польщі і польської в Україні. Поряд із візитами на найвищому рівні, важливими в контексті розвитку співпраці у гуманітарній сфері були візити до Польщі українських міністрів культури та туризму, освіти і науки, а також у справах сім'ї, молоді та спорту. Під час згаданих візитів було, зокрема, підписано Протокол про співробітництво між Міністерством культури та туризму України та Міністерством туризму і національної спадщини РП на 2009-2012 рр., та Протокол узгоджень між Міністерством науки і вищої освіти РП про створення Українсько-Польського університету. Досить насиченим було протягом 2009 р. двостороннє культурно-мистецьке життя. Зокрема, на території Польщі українською стороною спільно з польськими партнерами було організовано низку фестивалів, виставок фотографій, виробів прикладного та декоративного мистецтва, здійснено обміни художніми колективами, гастролі театрів, організовано презентації українських фільмів в рамках фестивалів українського кіно та показів фільмів. Зокрема, вагомою подією в українсько-польській співпраці у сфері культури став II фестиваль “Українська весна” у Познані, гості якого мали можливість побачити виступи Державного камерного ансамблю “Київські солісти”, рок-гуртків “Тартак”, “LaoChe”, “Дримба да Дзика”. Почесним гостем фестивалю з українського боку був відомий актор Богдан Ступка, а з польського – відомий режисер Єжи Гоффман. Такими ж вагомими подіями були фестивалі української культури в Щецині, Білостоці (“На Івана на Купала”), Ждині (27-й Лемківський фестиваль), міжнародний фестиваль “Барви України”, який відбувся у Жешові [25]. Традиційно на високому рівні пройшов концерт на українсько-польському кордоні “Кордон 803”, який символізує необхідність побудови Європи без ліній поділу і участь у якому взяло понад 15 тис. молодих людей з обох боків кордону. Великий інтерес викликали виставки українських художників, скульпторів, народних майстрів, іконописців, фотографів, філателістична виставка, презентації книг авторів з України та спільних публікацій.

Додаткові можливості з'явилися у співпраці у сфері вищої освіти. 25 листопада 2009 р. міністри закордонних справ двох країн П.Порошенко і Р.Сікорський підписали Угоду між Кабінетом Міністрів України і

Урядом Республіки Польща про навчання громадян України в Європейському колеґіумі в Натоліні, що уможливить підготовку у Польщі фахівців з питань Європейської інтеграції для потреб державної адміністрації України [15]. Успішно закінчилися переговори щодо створення Українсько-польського Європейського університету, підготовлено відповідний проект угоди, який планується підписати у 2010 р. [38]. Протягом року обидві сторони активно взаємодіяли у створенні і реалізації спільних програм та проектів, спрямованих на активний обмін між освітніми та науковими закладами України і Польщі, молоді обох країн. Як приклад, Національний університет податкової служби України та Фінансова академія Польщі у Варшаві приступили до реалізації спільного проекту, який дозволяє українським і польським студентам паралельно здобувати освіту у згаданих вище закладах. Під час першого року функціонування проекту понад 70 українських студентів після захисту дипломних робіт в Україні захистили магістерські роботи у Варшаві. Договір про співпрацю між згаданими навчальними закладами передбачає також проведення спільних наукових досліджень у галузі фінансів та економіки. Протягом 2009 р. обидві сторони продовжували активні зусилля щодо побудови Міжнародного центру зустрічей української та польської студентської молоді у Карпатах (с. Микуличин, Івано-Франківська область) [25]. Вперше домовленість про будівництво згаданого Центру була офіційно зафіксована у Комюніке за результатами XIX засідання Консультативного Комітету Президентів України та Республіки Польща, яке відбулося 9-10 червня 2009 р. у Вінниці [34]. “Було домовлено - зазначається у Комюніке – активізувати зусилля із створення за сприяння Президентів України та Республіки Польща Міжнародного Центру зустрічей української та польської молоді в Івано-Франківській області”. У Комюніке за результатами XX засідання згаданого Консультативного комітету, яке відбулося 9-10 листопада 2009 р. у Варшаві, зафіксовано, що “Сторони із задоволенням відзначили триваючий конкурс на архітектурний проект Українсько-Польського Центру зустрічей студентської молоді в Микуличині і наголосили на необхідності перейти до наступного етапу робіт після завершення конкурсу” [26]. Перший тур конкурсу відбувся, визначено кілька переможців. Найближчим часом із проектів переможців Конкурсна комісія вибере найоптимальніший, який буде доопрацьовано, можливо, з урахуванням певних елементів інших проектів, затверджено і запропоновано до реалізації [41]. Вивчаються можливості використання фондів ЄС, а також питання щодо можливого залучення до проекту одного з угорських або румунських університетів. Паралельно продовжується робота Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника і Варшавського університету над відновленням історичної обсерваторії на горі Піп Іван [25]. У рамках заходів до 75-х роковин Голодомору 1932-1933 рр. в Україні з метою

привернення уваги світової громадськості до теми Голодомору, що дозволить продовжити поступальний процес визнання його на світовій арені Голодомору геноцидом українського народу, Посольство України в Республіці Польща ініціювало відкриття у Варшаві пам'ятного знаку жертвам Голодомору. Пам'ятний знак було заплановано спорудити на Вольському цвинтарі у центрі Варшави поряд з українським некрополем, який виник у двадцяті-сорокові роки минулого століття. Тут спочивають козаки, старшини і генерали Армії Української Народної Республіки, видатні діячі періоду УНР – міністри, дипломати, професори та інші. Протягом 1999-2000 рр. згаданий український некрополь було відновлено. Перше поле у червні 1999 р. відкривали президенти України і Польщі Л.Кучма і А.Квасневський. Тому, встановлення саме у цьому місці пам'ятного знаку жертвам Голодомору, як вважалося з самого початку, стане ще одним виявом пошани України до своїх героїв та завершить формування українського некрополя у польській столиці. Пам'ятний знак являє собою традиційний козацький хрест, на якому у бронзі символічно передається трагедія українського народу, та напис українською і польською мовами: “Пам'яті жертв Голодомору в Україні 1932-1933 років”, “Pamięci ofiar Wielkiego Głodu na Ukrainie w latach 1932-1933”. 17 листопада 2008 р. на Вольському цвинтарі у Варшаві відбулося урочисте закладення “наріжного каменя” під пам'ятний знак вшанування жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Символічний камінь заклали Посол України РП О.Моцик та Голова Координаційної Ради української меншини при Посольстві України в Польщі Ю.Рейт [35]. 7 вересня 2009 р. в рамках Державного візиту Глави української держави до Польщі Президенти України і Польщі В.Ющенко і Л.Качинський відкрили згаданий пам'ятник [5]. На вшанування пам'яті жертв Голодомору та поширення правдивої інформації про цей один з найбільших злочинів ХХ ст. були спрямовані і інші заходи, які здійснювалися на території Польщі за активного сприяння польської сторони. Зокрема, з 2007 р. у Польщі активно демонструється пересувна пленарна виставка “Wielki Głód na Ukrainie 1932-1933”, підготовлена спільно СБУ та Інститутом національної пам'яті Польщі (Краківське відділення) за участі Генерального консульства України в Кракові, з якою до кінця 2009 р. змогли ознайомитися мешканці понад 20 міст Польщі. Згадана пленарна виставка, а також виставка українського художника В.Франчука “Розгойдані дзвони пам'яті” у 2009р. експонувалися у приміщенні Сейму РП. 25 листопада 2009 р. Міністр закордонних справ України П.Порошенко в рамках робочого візиту до Польщі запалив “свічку пам'яті” на поклав вінок до Пам'ятного знаку жертвам Голодомору 1932-1933 рр в Україні, чим розпочав у Польщі черговий етап Загальноукраїнської акції “Запали свічку”, яка пройшла регіонами Польщі і яка супроводжувалася поминальними богослужіннями в православних та греко-католицьких храмах [36]. Значним доробком відзначився 2009 р. у питанні вшанування пам'яті

та відзначення ювілейних дат відомих українських історичних постатей. Зокрема, було відкрито пам'ятні дошки у Люблині – греко-католицькому священику Омеляну Ковчу, який був в'язнем концтабору Майданек і до самої смерті, здійснював душпастирську діяльність; у Жешові – Симону Петлюрі; у Варшаві – у Великому театрі національної опери встановлено бюст великої оперної співачки Соломії Крушельницької. Було також відкрито вулицю Тараса Шевченка у м.Лігниця Дольношльонського воєводства та вулицю А.Шептицького у м.Глава Вармінсько-Мазурського воєводства [25].

Продовжувалась робота з польською стороною з питання встановлення пам'ятника М.Грушевського у м. Холм. Владою міста виділено земельну ділянку у сквері навпроти церкви св. Івана Золотоустого, у якому М.Грушевського було хрещено, та дано згоду на облаштування коштом польської сторони прилеглої до пам'ятника території. Найближчим часом планується прийняття відповідного розпорядження Кабінету Міністрів України, після чого Міністерство культури і туризму України оголосить конкурс на кращий ескізний проект пам'ятника [38]. Досягнуто важливої домовленості про участь української сторони у заходах із відзначення у 2010 р. 600-ї річниці Грюндвальдської битви та 90-ї річниці Варшавської битви, в рамках якого планується вшанувати в різних містах РП, передусім у Варшаві, Жешові, Замості видатних українських діячів того періоду [25]. На сьогодні у 5 загальноосвітніх навчальних закладах РП та у понад 140 пунктах навчання рідної мови українську мову вивчає понад 3 тис. учнів. Домовлено, що у 2010 р. у Варшавській загальноосвітній школі № 34 буде відкрито клас з українською мовою навчання. Фахівців з української мови у Польщі готують п'ять вищих навчальних закладів. З польською стороною домовлено, що у 2010 році в Польщі буде прийнято рішення про впровадження з 2012 року української мови, як іноземної, у системі польської освіти з можливістю складання учнями іспитів з цієї дисципліни у середніх школах [25]. Активно протягом 2009 р. продовжувався процес поєднання українського та польського народів. У цьому контексті досить важливою була участь Президентів України і Польщі у вшануванні жертв трагедії села Гута Пеняцька Бродівського району на Львівщині, де 65 років тому 28 лютого 1944 р. загинуло майже 1000 поляків, євреїв і українців [9, 10, 31]. Завершилася підготовка до відкриття Меморіалу пам'яті загиблих українців у с.Сагринь Люблинського воєводства Польщі [38]. Протягом року здійснювалася активна робота по задоволенню культурно-освітніх потреб української громади в Польщі і польської в Україні. Зокрема, після кількох років наполегливих зусиль у принциповому плані вирішено питання про передачу Українського народного дому у Перемишлі, який був побудований на початку ХХ століття за кошти українців, українській громаді Польщі [25]. Як правило, культурно-інформаційні та освітні заходи, які

проводилися українською стороною на території РП, відбувалися за активної участі української громади. Нарешті, окремо слід відзначити зусилля двох країн по спільній підготовці України і Польщі до Євро-2012. Не було, мабуть, жодної зустрічі – від найвищого рівня і до двосторонніх заходів на регіональному рівні, в ході яких це питання не обговорювалося б [32, 40]. Протягом року продовжувалася розвиватися активна двостороння співпраця в контексті європейської та євроатлантичної інтеграції України, а також реалізації Східного партнерства [32, 37, 39 40].

Загальний висновок

Таким чином, рік 2009 був в українсько-польських відносинах надзвичайно інтенсивним, відбулося чимало важливих подій, які принесли значну додану вартість у двосторонні стосунки практично на всіх напрямках, а сама співпраця між Києвом і Варшавою сприяла зміцненню стабільності у Центрально-Східній Європі та подальшому просуванню України на шляху Європейської і Євроатлантичної інтеграції.

Джерела та література:

1. Prawda dotycząca konfliktu gazowego powinna wyjść na jaw. – 14.01.2009.- Режим доступу: www.prezydent.pl;
2. Робочий візит до Польщі. - 28.01.2009. - Режим доступу: www.prezydent.gov.ua/news/;
3. Lech Kaczyński, Wiktor Juszczenko, Mirek Opolanek: Kryzys gazowy jeszcze się nie skończył. - 28.01.2009. - Режим доступу: www.prezydent.pl;
4. Wspólna Deklaracja z okazji 440 rocznicy zawarcia Unii Lubelskiej. - 01.07.2009. - Режим доступу: www.prezydent.pl;
5. Prezydenci Polski i Ukrainy odślonili krzyż upamiętniający ofiary Wielkiego Głodu.– 07.09.2009 р. – Режим доступу: www.prezydent.pl;
6. “Chcemy rozwiązać trudne problemy.” - 07.09.2009. – Режим доступу: www.prezydent.pl;
7. 28 лютого Віктор Ющенко та Лех Качинський візьмуть участь у заходах з нагоди 65-х роковин трагедії села Гута Пеняцька – І.Ванникова. - 27.02.2009. - Режим доступу: www.prezydent.gov.ua/news/;
8. В аеропорту Львова відбулася церемонія зустрічі Президентів України та Польщі. - 28.02.2009. - Режим доступу: www.prezydent.gov.ua/news/;
9. Президент України та Польщі взяли участь у заходах щодо вшанування 65-х роковин трагедії у Гуті Пеняцькій. - 28.02.2009. - Режим доступу: www.prezydent.gov.ua/news/;
10. Prezydent: chcemy przywracać prawdę o tamtych wydarzeniach. - 28.02.2009. - Режим доступу: www.prezydent.pl;
11. Lech Kaczyński na spotkaniu prezydentów w Nowym Sadzie. - 19.06.2009. - Режим доступу: www.prezydent.pl;
12. Obchody 20. rocznicy obalenia komunizmu z udziałem europejskich przywódców. – 04.06.2009. - Режим доступу: www.kprm.gov.pl/centrum_prasowe/wydarzenia/id:205/;
13. Międzynarodowa część obchodów 70. rocznicy II wojny światowej. – 01.09.2009. - Режим доступу: www.kprm.gov.pl/centrum_prasowe/wydarzenia/id:1501/;
14. Юлія Тимошенко: Україна та Польща попри світову фінансову кризу успішно готуються до проведення Євро-2012. – 10.07.2009. – Режим доступу: www.kmu.gov.ua;
15. У рамках робочого візиту до Польщі Міністр закордонних справ України Петро Порошенко провів переговори з Міністром закордонних справ цієї країни Радославом Сікорським. – 25.11.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/news/;
16. 16 січня 2009 р. відбулася зустріч Міністра закордонних справ України В.Огризка з Міністром закордонних справ Республіки Польща Р.Сікорським у рамках його офіційного візиту в Україну. - 16.01.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/mfa/ua/news/;
17. Президент провів зустріч з міністрами закордонних справ Німеччини Ф.-В.Штайнмаєром та Польщі Р.Сікорським. - 17.06.2009. - Режим доступу: www.prezydent.gov.ua/news/;
18. Wizyta ministra Radosława Sikorskiego we Lwowie. - 22.07.2009. - Режим доступу: www.msz.gov.pl;
19. Відбулося II засідання Ради зовнішньополітичних відомств України та Польщі під головуванням Міністра закордонних справ України Петра Порошенка та Міністра закордонних справ Республіки Польщі Радослава Сікорського. – 16.12.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/mfa/ua/news/;
20. IV Sesja Zgromadzenia Parlamentarnego RP i Ukrainy. Kronika Sejmowa. № 33 (669), с. 24-25.
21. Zgromadzenie Parlamentarne Polski, Litwy i Ukrainy. Kronika Sejmowa. № 40 (676), с. 44-46;
22. Секретар РНБО України Раїса Богатирьова провела першу тристоронню зустріч у форматі “Київської ініціативи” зі своїм польським та білоруським колегами. – 23.06.2009. – Режим доступу: www.rainbow.gov.ua/news/;
23. Wizyta sekretarza Rady Bezpieczeństwa Narodowego i Obrony Ukrainy Raisy Bohatyriowej. – 29.04.2009. - Режим доступу: www.bbn.gov.pl;
24. Відбулися переговори Секретаря РНБО України Р.Богатирьової та Керівника Бюро національної безпеки Республіки Польща А.Щигла. – 18.11.2009. – Режим доступу: www.rainbow.gov.ua/news/;
25. Новорічне привітання Посла України в РП О.Моцика Українській громаді Польщі. “Наше слово” № 1 (2735), 3 січня 2010 р.
26. Posiedzenie Komitetu Konsultacyjnego Prezydentów RP i Ukrainy. – 09.11.2009. - Режим доступу: www.prezydent.pl;
27. У м.Варшава відбулося Одинадцятье засідання Постійної українсько-польської конференції з питань Європейської інтеграції (УПК). – 22.10.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/news/;
28. У Варшаві відбулося VIII засідання українсько-польської Міжурядової Координаційної Ради з питань міжрегіонального співробітництва. – 28.10.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/mfa/ua/news/;
29. Держкомстат України. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua;
30. Główny Urząd statystyczny RP. - Режим доступу: www.stat.gov.pl;
31. Polsko-ukraińskie pojednanie pod Lwowem. – Gazeta Wyborcza. – 02.03.2009. - Режим доступу: www.wyborcza.pl;
32. Актуальне інтерв'ю. Угода про прикордонний рух між Україною і Польщею є кроком у наближенні нашої держави до безвізового режиму з ЄС – Посол України в РП Олександр Моцик. Укрінформ. – 09.07.2009. - Режим доступу: www.ukri-form.ua;
33. Ukraińcom będzie łatwiej przyjechać do Polski. Rzeczpospolita. – 17.12.2009. - Режим доступу: www.rp.pl;
34. XIX posiedzenie Polsko-Ukraińskiego Komitetu

Konsultacyjnego. – 10.06.2008. - Режим доступу: www.prezydent.pl; **35.** Закладення наріжного каменя під пам'ятник. – 17.11.2008. – Режим доступу: www.mfa.gov.ua/poland/ua/news; **36.** У рамках робочого візиту до Республіки Польща Міністр закордонних справ України Петро Порошенко взяв участь у церемонії вшанування пам'яті жертв геноциду Українського народу. - 25.11.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/mfa/ua/news/; **37.** Олександр Моцик. Східне партнерство – додатковий шанс на зближення з ЄС. Дзеркало тижня. № 15 (743) 25-29 квітня 2009 р. **38.** Актуальне інтерв'ю – Посол Олександр Моцик про підсумки року: “Криза не здатна послабити стратегічний характер відносин України та Польщі”. Укрінформ. – 31.12.2009. - Режим доступу: www.ukrinform.ua; **39.** Актуальне інтерв'ю. Без вступу України до ЄС Європа не завершить процес об'єднання – Олександр Моцик. Укрінформ. – 13.10.2009. - Режим доступу: www.ukrinform.ua; **40.** Посол України в Польщі: Наша мрія, аби безвізовий режим запровадити ще до Євро-2012. Уніан. - 07.06.2009. – Режим доступу: www.unian.net/ukr.news/; **41.** Konkurs na projekt architektoniczny Polsko-Ukraińskiego Domu Spotkań Młodzieży Akademickiej. - 20.01.2010. - Режим доступу: www.prezydent.pl; **42.** Третє засідання українсько-польської Міжурядової комісії з питань економічного співробітництва (18-19 червня 2009 р., м.Київ). До брифінгу в МЗС. - 15.06.2009. - Режим доступу: www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication.

УДК: 327.7

Olexander Motsyk

Ukrainian-Polish Relations – 2009

2009 became undoubtedly an important phase in the further development of ukrainian-polish relation. Traditionally high level of mutual trust and support had been added by substantial share of pragmatism and orientation towards realization of common national interests. During the year key ukrainian-polish institutional mechanisms had been established, a number of problems which has been negotiated for years solved. The cooperation in political sphere had been successfully developing, including on the highest level. Taking into consideration world financial and economic crises the parties took necessary measures with the aim to minimise negative consequences to bilateral trade and economic and investment cooperation. The development of interregional and transboundary cooperation, cooperation in the context of preparation to Euro-2012, cooperation in humanitarian sphere, and also cooperation in the context of european and euroatlantic integration of Ukraine and implementation of “Eastern Partnership” project had been continued. The above mentioned constructive cooperation facilitated further rapprochement between Ukraine and Poland, between societies of both countries, strengthened position and image of both states in Europe.

Key words: Ukrainian-Polish relations, combination, Euro-2012, Eastern partnership, European integration, Euroatlantic integration, Forum of partnership, visa mode, agreement about association.

© Віталій Моцок
(м. Чернівці)

ПОЛІТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ СХІДНОЇ ЄВРОПИ: ЗАДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ ЧИ БЕЗПЕКИ?!

У статті досліджуються аспекти зовнішньої політики Європейського Союзу щодо демократизації держав Східної Європи у першому десятиріччі XXI століття. У розвідці з'ясовується чи зовнішньополітична діяльність ЄС спрямована на забезпечення перспектив вступу декількох східноєвропейських країн до Євросоюзу чи на збереження безпеки на просторі Східної Європи. У статті визначаються механізми політики ЄС щодо демократизації регіону, апробується теза про необхідність демократизації східноєвропейських держав задля перспектив їх успішної інтеграції до Європейського Союзу і оцінюється положення про важливість демократизації Східної Європи заради безпеки і стабільності.

Ключові слова: Європейський Союз, демократизація, Східна Європа, інтеграція, безпека.

На кінець першого десятиріччя XXI століття Європейський Союз демонструє як ефективність в економічній і політичній інтеграції держав-членів, так і успішність у протистоянні глобальним та регіональним викликам для безпеки і стабільності держав-членів Євросоюзу і суміжних територій. Після успішного п'ятого розширення ЄС, котре

реалізувалося у вступі Болгарії і Румунії до цієї організації у січні 2007 р., Євросоюз сподівається розширити сферу свого впливу і контролю на сусідні держави, котрі ще не приєдналися до європейської й євроатлантичної спільнот. Незважаючи на те, що позаблоковий периферійний простір у Східній Європі суттєво зменшився внаслідок декількох етапів розширення НАТО й ЄС, він продовжує відігравати важливу роль для ЄС задля майбутнього європейської інтеграції та забезпечення стабільності і безпеки на континенті. Говорячи про Східну Європу, ми маємо на увазі Україну, Білорусь, Молдову і південнокавказькі держави – колишні радянські республіки, котрі не приєдналися до ЄС і НАТО до 2010 р. Ці держави, з одного боку, виступають перспективними акторами європейської й євроатлантичної інтеграції, а з іншого, володіють значним потенціалом як експорту нестабільності, так і забезпечення безпеки. З-поміж використання різноманітних інструментів посилення впливу на країни-кандидати і суміжні території ЄС, механізми демократизації довели свою дієвість у реалізації зовнішньої політики Євросоюзу. Кардинальні трансформаційні процеси у середовищі країн-кандидатів з Центрально-Східної Європи та їх